

René Guénon

Káin és Ábel*

A világ „szolidifikációjának” az emberi és társadalmi renden belül van egy újabb, eddig még nem említett következménye is: olyan állapotokat idéz elő abban, amelyben minden ki van számolva, nyilvántartásba van véve és szabályozva van, s ez valójában csak egy újabb fajtája a „mechanizációnak”; erre manapság mindenhol nagyon is könnyű példákat találni, és például ilyen a népszámlálás mániája is (amely természetesen közvetlen kapcsolatban áll a statisztikának tulajdonított fontossággal),¹ vagy általában az élet minden egyes mozzanatát szabályozni kívánó adminisztratív beavatkozások végtelen sokasága. Természetesen ezeknek a beavatkozásoknak kell biztosítaniuk az egyének közötti lehető legteljesebb uniformitást, annál is inkább, mert ez utóbbi csaknem „princípiuma” az összes modern adminisztrációnak, mely az individuumokat egymáshoz pontosan hasonló, pusztán numerikus egységekként kezeli, vagyis úgy tesz, mintha az uniformitás hipotetikus „ideája” már meg is valósult volna, így kényszerítve mindenkit arra, hogy ugyanahhoz az – úgymond – „átlagos” szinthez alkalmazkodjék. Másfelől van ennek az egyre mértéktelenebb szabályozásnak egy fölöttébb paradox következménye, s ez az alábbi: miközben a modern ipar találmányainak köszönhetően a távoli országok közötti közlekedés fokozódó gyorsasága és könnyűsége büszkeség tárgya, ugyanakkor minden elképzelhető módon akadályokat gördítenek a szabad kapcsolatteremtés útjába, egészen addig a fokig, hogy gyakran lehetetlen eljutni az egyik országból a másikba, de mindenesetre sokkal nehezebb, mint amikor a szállítás mechanikus eszközei

* Forrás → René Guénon: *A mennyiség uralma és az idők jelei* (Debrecen, 2006, Kvintesszencia Kiadó), p. 163–171.

¹ Sokat lehetne beszélni azokról a tiltásokról, amelyeket a kivételes eseteken túli népszámlálásokkal kapcsolatban fogalmaztak meg bizonyos tradíciókban; ha valaki azt állítaná, hogy az ilyen eljárások – a, mint mondják, „civil állam” összes eljárásához hasonlóan – egyéb kellemetlenségeik mellett az emberi élet megrövidítéséhez is hozzájárulnak (és ez mindenesetre összhangban van a ciklikus kibontakozással, különösen annak utolsó periódusával), akkor ezt a megállapítást egyszerűen nem hinnék el; mindazonáltal bizonyos országokban a legműveltebb parasztok is tisztában vannak azzal mindennapi tapasztalataikból kiindulva, hogy ha az állapotokat túlságosan gyakran számlálják, akkor sokkal több hullik el közülük, mintha egyáltalán nem számlálnák őket; de a modern emberek szemében, akik „felvilágosodottnak” nevezik magukat, az ilyesfajta dolgok csakis babonák lehetnek.

még nem léteztek. A „szolidifikáció” másik speciális arculata pedig az, hogy egy ilyen világban többé már nincs helyük a nomád népeknek, minthogy ezek fokozatosan elérkeztek ahhoz a ponthoz, amikor többé már nem találják magukat semmiféle szabad tér előtt; s ráadásul minden elképzelhető eszközt fel is használnak arra, hogy elfogadtassák velük a letelepedett életformát² – úgyhogy ebben az összefüggésben az idő úgyszintén nem látszik távol lenni attól a pillanattól, amikor „a kerék forgása megáll”; közben pedig a letelepedett életformán belül a városok – mint a „fixáció” végső fokozatai – kezdenek nyomasztó fontosságot öltetni magukra, és egyre inkább afelé irányulnak, hogy minden egyéb életformát elnyeljenek;³ vagyis a ciklus vége felé Káin valóban és véglegesen agyonüti Ábelt.

Káint a bibliai szimbolizmus elsődlegesen földművesként ábrázolja, Ábelt pedig állattenyésztőként, s így ők ketten azt a két néptípust képviselik, amelyek a jelen emberiség kezdetei, vagy legalábbis a legkorábbi differenciálódás óta léteznek, nevezetesen a letelepedett népeket, akik a földművelésnek szentelték magukat, valamint a nomád népeket, akik háziállataik tenyésztésével foglalkozkodtak.⁴ Hangsúlyozni kell, hogy e két foglalkozás szerepe a két embertípus tekintetében alapvető és primordiális; hozzájuk képest az összes többi foglalkozás csupán esetleges, másodlagos és kiegészítő jellegű, és például halászó vagy vadászó népekről beszélni – mint ahogy azt az etnológusok oly gyakran teszik – vagy a lényegesnek a mellékessel való összetévesztését jelenti, vagy pedig azt, hogy az illető tudósok figyelme a rendellenességek és degenerálódások azon eseteire korlátozódott, amelyeket a vadak képviselnek (természetesen a modern Nyugat többnyire kereskedő és ipari népei semmi esetre sem kevésbé rendellenesek,

² Két kifejezetten jellegzetes példát lehet itt idézni: a zsidókat érintő „cionista” elképzeléseket, valamint azokat az újabb kísérleteket, amelyek a cigányokat Kelet-Európa bizonyos területein szerették volna helyhez kötni.

³ Ebben az összefüggésben utalnunk kell arra, hogy – mint már említettük – a „Mennyei Jeruzsálem” szimbolikusan város, mely azt mutatja, hogy ebben az esetben is indokolt figyelembe venni a „szolidifikáció” kettős értelmét.

⁴ Mindehhez hozzátehető még, hogy mivel Káin volt az idősebb, a mezőgazdaság egyfajta prioritással rendelkezik; s valóban, a bűnbeesést megelőzően magának Ádámnak is a „kert művelése” volt a feladata. A ciklikus kezdet ábrázolásának vonatkozásában ez még jobban kiemeli a vegetatív szimbolizmus jelentőségét (ennélfogva létezett egy szimbolikus, sőt még egy beavatási „földművelés” is, méghozzá pontosan ugyanolyan, mint amilyenre a rómaiak szerint Saturnus az „aranykor” embereit tanította); de bárhogy is legyen, a dolgok állását nekünk itt a Káin és Ábel közötti ellentét alapján kell fontolóra vennünk (amely ugyanakkor természetesen komplementaritás is), s ez akkor keletkezett, amikor a földművelő és pásztorkodó népek közötti különbség kialakult.

csak éppen másféleképp).⁵ Magától értetődik, hogy e kategóriák mindegyikének megvolt a maga, másiktól eltérő életmódja és foglalkozása, természetéhez alkalmazkodó tradicionális törvénykezése; ez a különbség különösen az áldozati szertartásokban nyilvánult meg, és éppen ezekkel kapcsolatban említi a Teremtés könyve Káin növényi és Ábel állati felajánlását.⁶ Amennyiben kifejezetten a bibliai szimbolizmusról van szó, ebben az összefüggésben megjegyezhető, hogy a héber *Thorah* kifejezetten a nomád népek törvénytípusához tartozik. Ebből fakad az a mód, ahogyan Káin és Ábel történetét bemutatja, ugyanis egy letelepedett nép szemében a szóban forgó történet egészen más fényben jelent volna meg, másfajta értelmezésre adott volna alkalmat – noha természetesen a történet mélyebb értelme mindkét szempontot implikálja; nem más ez, mint a szimbólumok kettős értelmének alkalmazása, melyre a „szolidifikációval” összefüggésben néhányszor már utaltuk, minthogy a szóban forgó kérdés – ahogy azt nemsokára talán világosabban is látható lesz – szoros kapcsolatban áll Ábel Káin általi meggyilkolásának szimbolizmusával. A héber hagyomány speciális karaktere felelős azért a rosszállásért, amely a letelepedett népek művészei és mesterségei irányában megnyilvánult, mindazon művészetek és mesterségek irányában, amelyek valamilyen összefüggésben vannak a stabil lakóhelyek építésével; mindenesetre ez volt a helyzet mindaddig, amíg Izrael – legalábbis néhány századra – meg nem szűnt nomádnak lenni, azaz Dávid és Salamon idejéig; s tudjuk, hogy abban az időben idegen kőműveseket kellett fogadni a jeruzsálemi Templom építéséhez.⁷

Természetesen a földművelő népek voltak azok, amelyeknek – éppen helyhez kötöttségük miatt – előbb-utóbb el kellett érkezniük a városépítéshez; tulajdonképpen azt lehet mondani, hogy az első várost maga Káin alapította; sőt, az első város alapítása addig nem is történhetett volna meg, amíg földműveléssel volt elfoglalva, amely tisztán mutatja, hogy a „helyhez kötöttségben” két foko-

⁵ Az *Iran* és *Turan* neveket gyakran úgy kezelik, mintha azok rasszok nevei volnának, valójában azonban a letelepedett és nomád népeket jelölik; az *Iran* vagy *Airyana* az *arya* szóból származik (ahonnan az *ārya* is magánhangzónyújtással), ami „földművelőt” jelent (mely viszont abból az *ar* gyökből ered, amely ugyancsak megtalálható a latin *arare*, *arator* valamint a „szántó-föld” jelentésű *arvum* kifejezésekben); az *arya* szó használata a földművelő népek hagyományának következetes jellegzetessége.

⁶ Az áldozatnak és a hozzá kapcsolódó szertartásoknak a különös fontosságáról a különféle tradicionális formákban lásd Frithjof Schuon: „Du Sacrifice” (*Etudes Traditionelles*, 1938 április), valamint Ananda K. Coomaraswamy: „Ātmāyajña: Self Sacrifice” (*Harvard Journal of Asiatic Studies*, 1942 február).

⁷ A héber letelepedése lényegében a jeruzsálemi Templom lététől függött; amint a templomot lerombolták, a nomád életforma a „diaszpóra” különös formájában újra megjelent.

zat érvényesül, s e kettő közül a második egy viszonylag hangsúlyozottabb formáját képviseli a szilárdságnak és a térbeli „összecsugorodásnak”. Általában azt lehetne mondani, hogy a letelepedett népek művei az idő művei: e népek egy szűk térbeli területen belül rögzülnek, tevékenységüket pedig az időben fejtik ki, melynek folyamát határok nélkülinek élik meg. Ezzel szemben a nomád és pásztorkodó népek semmi időállót nem építenek: nem a jövő érdekében fáradoznak, mely el is kerüli figyelmüket, hanem a tér lebeg szemük előtt, amelyben semmiféle határral nem találják magukat szemben, ellenkezőleg: a tér mindig új lehetőségeket nyit számukra. Így tárul fel a kozmikus princípiumok korrespondenciája, amelyhez egy másik renden belül Káin és Ábel szimbolizmusa kapcsolódik: az összehúzódnak a térbeli princípiumát az idő képviseli, a kiterjedés princípiumát a tér.⁸ Valójában mindkét princípium egyidejűleg nyilvánul meg az időben és a térben, mint ahogy minden másban is egyszerre nyilatkoznak meg; erre azért szükséges rámutatni, hogy elkerüljük az indokolatlanul „szimplifikált” azonosításokat vagy társításokat, valamint hogy feloldjuk az esetenként megjelenő oppozíciókat; viszont vitathatatlan, hogy míg az összehúzódnak a térbeli mának tevékenysége az időbeliségben jut túlsúlyra, addig a kiterjedése a térbeliségben. Sőt, ha szabad azt mondani, az idő felemészti a teret, s ennek megfelelően a letelepedettek idővel fokozatosan magukba szívják a nomádokat; s mint fentebb jeleztük, ez ad társadalmi és történelmi jelentőséget annak, hogy Káin meggyilkolta Ábelt.

A nomád népek tevékenysége főleg az állatvilággal áll kapcsolatban, mely hozzájuk hasonlóan mozgékony; a letelepedett népek viszont a két mozdulatlan világ, a növény- és ásványvilág felé fordulnak.⁹ Ráadásul a dolog természetéből kifolyólag a letelepedett népek leginkább vizuális szimbólumokat, vagyis különféle anyagokból összeállított képeket használnak, s ezek a képek – lényegi jelentőségükben – többé-kevésbé közvetlenül mindig geometrikus szempontokra vezethetők vissza, hiszen a geometria minden térbeli elgondolás eredete és alapja. Viszont a nomád népek, akik számára tilosak a képek – mint ahogy minden más is, ami valamilyen meghatározott helyhez igyekszik kötni őket –, auditív szimbólumokat használnak, vagyis csak olyanokat, amelyek összegeyzethetők

⁸ E kozmológiai interpretációval kapcsolatban Fabre d'Olivet munkáit lehet ajánlani.

⁹ Az ásványi elemek használata főként az építészetre és a kohászatra jellemző; noha az utóbbiról a későbbiek folyamán lesz szó, annyit azonban itt is el kell mondanunk, hogy a kohászatot a bibliai szimbolizmus Tublakáintól, Káin közvetlen leszármazottjától eredezteti, és Káin neve újra megjelenik leszármazottja nevének alkotóelemeként, ezzel is jelezve, hogy kettejük között igen szoros a kapcsolat.

folyamatosan vándorló életformájukkal.¹⁰ Figyelemre méltó azonban, hogy az érzékek közül a látás közvetlenül a térhez kapcsolódik, míg a hallás az időhöz, ugyanis míg a vizuális szimbólumok elemei szimultán elemek, addig az auditív szimbólumok elemei szukcesszív elemek; úgyhogy e tekintetben az előzőekhez képest megfordulnak a viszonyok: ez a megfordulás azonban szükségképpen, minthogy bizonyos egyensúlyt biztosít a fentebb említett két szemben álló princípium között, s így azok működése a normális emberi létezéssel összeegyeztethető határokon belül tartható. Ezek szerint a letelepedett népek teremtik a plasztikus művészeteket (építészet, szobrászat, festészet), vagyis azokat a művészeteket, amelyek formái a térben bontakoznak ki, míg a nomád népek teremtik a fonetikus művészeteket (zene, költészet), vagyis azokat a művészeteket, amelyek alkotóelemei az időben bontakoznak ki; mert – hadd jelentsük ki késlekedés nélkül – lényegében minden művészet szimbolikus és rituális, és a művészetek csak egy későbbi, valójában persze meglehetősen újabb keletű degenerálódás folytán veszítették el szakrális karakterüket, hogy aztán végül is azzá a merőben profán „kikapcsolódássá” váljanak, amellyé kortársaink között váltak.¹¹

A létezés feltételeinek komplementaritása tehát a következőképpen nyilvánul meg: azok, akik az idő érdekében munkálkodnak, a térben stabilizálódnak; azok, akik a térben vándorolnak, szüntelenül változnak az időben. A „fordított értelem” antinómiája pedig a következőképpen jelentkezik: azok, akik az idő, vagyis a változó és pusztító elem szerint élnek, stabilizálják és konzerválják magukat; azok, akik a tér, vagyis a stabil és állandó elem szerint élnek, szétszórják magukat és szakadatlanul változnak. Azért kell ennek így lennie, hogy létük egyáltalán lehetségessé válhasson, ugyanis ezen a módon legalább egy relatív egyensúly jön létre a két ellentétes tendenciát képviselő tényező között; ha az összehúzó és kiterjedő tendenciák közül csak az egyik vagy a másik működne, hamarosan bekövetkezne a vég, akár a „kristályosodás”, akár az „elpárolgás” formájában, hogy olyan szimbolikus kifejezéseket használjunk ebben az összefüggésben, amelyek az alkímisták „koagulációjára” és „szolúciójára” emlékeztetnek; sőt e kifejezések ténylegesen megfelelnek a jelen világ ama két fázisának,

¹⁰ A szimbólumok e két fundamentális kategóriája közötti különbség megfelel a hindu tradícióban a *yantra*, vagyis a figurális szimbólum és a *mantra*, vagyis a hangzó szimbólum közötti különbségnek; ez természetesen maga után vonja, hogy az ezeknek megfelelő szertartások között különbségek vannak, habár az elkülönülés korántsem érvényesül mindig olyan tisztán, mint ahogy azt elméletileg gondolni lehetne; voltaképpen a kettő kombinációja bármilyen arányban elképzelhető.

¹¹ Aligha szükséges megjegyezni, hogy a jelenleg vizsgálat alatt álló kérdésekben a kvalitatív aspektusok alapján vizsgált térbeli és időbeli feltételek korrelatív és bizonyos fokig szimmetrikus jellege szemmel látható.

amelyek pontos jelentőségét később fogjuk megvizsgálni.¹² Itt valóban olyan területen találjuk magunkat, ahol a kozmikus kettősségek összes következménye különös tisztasággal jelentkezik, minthogy e kettősségek többé-kevésbé távoli képei vagy visszatükröződései az elsődleges kettősségnek, az esszencia és a szubsztancia, az Ég és a Föld, illetve a *Puruṣa* és a *Prakṛti* ama kettősségének, mely minden megnyilvánulást létrehoz és szabályoz.

Visszatérve a bibliai szimbolizmushoz, az állatáldozat Ábel számára végzetesnek bizonyul,¹³ Káin növényi áldozata pedig visszautasítást nyer;¹⁴ a megáldott meghal, aki pedig él, az átkozott. Az egyensúly így mindkét oldalon megtört; hogyan lehetne helyreállítani az egyensúlyt, hacsak nem olyan cserék által, amelyek révén mindegyik szerepet kap a másik műveiben? Így kapcsolja össze a mozgás a teret és az időt, minthogy bizonyos fokig e kettő kombinációjának eredménye, s összebékíti bennük az imént említett két szemben álló tendenciát is;¹⁵ sőt, maga a mozgás is csupán az egyensúly megbomlásainak sorozata: ezek összege azonban relatív egyensúlyt alkot, amely már összeegyeztethető a megnyilvánulásnak és a „létesülésnek”, vagyis magának az esetleges létezésnek a törvényével. A lények közötti összes csere, mely alá van vetve a térbeli és időbeli feltételeknek, valójában mozgás, vagy inkább két olyan fordított és kölcsönös mozgás kombinációja, amelyek összhangot alkotnak és kölcsönösen ellensúlyozzák egymást; ebben az esetben az egyensúly közvetlenül ama tény folytán való-

¹² Ezért gyakorolhat a nomád életforma – legalábbis „ártalmas” és deviáns aspektusában – „feloldó” hatást mindarra, amivel kapcsolatba kerül; ami pedig a letelepedett életformát illeti, az – hasonló aspektusa alapján – szükségképpen a céltalan materializmus legdurvább formái felé vezet.

¹³ Ahogy Ábel kiontotta az állatok véréit, úgy ontotta ki az ő véréit is Káin; mintha csak egy fajta „kompenzációról” lenne itt szó, melynek révén az egyensúly részleges hiánya – amely mellesleg a megnyilvánulás egészének fundamentuma – a totális egyensúlyba integrálódik.

¹⁴ Fontos itt megjegyezni, hogy azért a héber Biblia a vértelen áldozat érvényességét önmagában véve is elismeri: elsőrangú példája ennek Melkizedek áldozata, amelyben a lényegében növényi felajánlás a kenyér és a bor volt; de kapcsolatban áll ez a védikus *soma* rítusával, a héber és „ábrahámi” tradíció közvetlen folytatódásával, sőt még azzal a sokkal korábbi időszakokkal is, amikor a letelepedett és nomád népek törvényei még nem különültek el egymástól; s ez újra visszavezet bennünket a vegetatív szimbolizmusnak a „Földi Paradicsommal”, vagyis emberiségünk „primordiális állapotával” való szoros összefüggéséhez. Továbbá érdemes megfigyelni, hogy Ábel áldozatának elfogadását és Káinéinak a visszautasítását meglehetősen különös szimbolizmussal ábrázolja a Biblia: az előbbi füstje vertikálisan száll az ég felé, míg az utóbbié horizontálisan szétterjed a föld felett; így a két füstnyom egy olyan háromszög magasságát illetve alapját alkotja, amely az emberi megnyilvánulás területét képviseli.

¹⁵ E két tendencia magában a mozgásban is megnyilvánul, és pedig a centripetális és a centrifugális mozgás formájában.

sul meg, hogy létrejön e kompenzáció.¹⁶ A cserék váltakozó mozgása három területtel léphet érintkezésbe: a spirituális (vagyis tisztán intellektuális), a pszichikus és a korporális területtel, s ez megfelel a „három világnak”: a princípiumok, a szimbólumok és a felajánlások cserélődésének – s a földi emberiség valódi tradicionális történetében ez az a hármasság, amelyen a szerződések, szövetségek és áldások misztériuma nyugszik, melyek lényegében megfelelnek a világunkban munkálkodó „spirituális befolyások” felosztásának; de ez utóbbi gondolamenetnél nem időzhetünk tovább, mert az nyilvánvalóan a dolgok normális állapotához kapcsolódik, amelytől mi viszont minden tekintetben roppant távol állunk, vagyis egy olyan állapothoz, amelynek a lehető legteljesebb és legközvetlenebb tagadása valójában éppen maga a modern világ.¹⁷

Fordította Buji Ferenc

¹⁶ Az egyensúly, a harmónia és az igazságosság voltaképpen csupán egy és ugyanazon dolog három formája avagy arculata; ezek bizonyos értelemben azzal a három területtel hozhatók összefüggésbe, amelyekre rövidesen utalni fogunk – de természetesen csak azzal a feltétellel hozhatók összefüggésbe velük, ha a legközvetlenebb értelmében fogjuk föl az „igazságosság” kifejezést, ugyanis a modern világ kereskedelmi tranzakcióiban alkalmazott pusztán „becsületesség” csupán egy olyan kifejeződése az „igazságosságnak”, melyet elértéktelenített és lealacsonyított a dolgok profán szempontra való redukciója és a „hétköznapi élet” szűkös banalitása.

¹⁷ A spirituális tekintélynek a pénz dolgába való beavatkozása a tradicionális civilizációkban közvetlen kapcsolatban áll azzal, amit az imént mondtunk; valóban, maga a pénz bizonyos értelemben a csere igazi megtestesülése volt, s ezt figyelembe véve sokkal pontosabb kép kapható azoknak a szimbólumoknak a voltaképpeni jelentőségéről, amelyeket a pénzérme hordozott, s amelyek a pénzzel együtt terjedtek el – ezek ugyanis a cserét egészen más jelentőséggel ruházták fel, mint amit az a maga pusztán „anyagszerűségében” hordozott, habár kizárólag ez utóbbi funkció az, amit a pénz ama profán feltételek között megőrzött, amelyek a modern világban nemcsak a népek, hanem az individuumok egymáshoz való viszonyát is szabályozzák.